CÁTEDRA LIBRE · UNIVERSIDAD LIBERTÉ

«A modernización laboral como destrución das conquistas sociais»: unha clase de dous laboralistas en Liberté

Cooperativa Liberté · 07 de xuño de 2026 · Cooperativa Liberté

Os e as avogadas laboralistas Cynthia Benzion e Leonardo Elgorriaga deron unha clase aberta en territorio Liberté sobre a reforma laboral. Máis de oitenta persoas —entre Zoom e a presencialidade en Batán— percorreron un século de dereito do traballo, do Artículo 14 bis á Ley de Modernización Laboral, con foco no que perde quen vive do seu traballo, incluídas as persoas en situación de cárcere.

Desde a Unidade 15 de Batán —unha prisión de máxima seguridade que é, tamén, territorio Liberté— e en simultáneo por videoconferencia, máis de oitenta persoas sentáronse un sábado pola mañá a estudar a reforma laboral. A modalidade foi híbrida: arredor de sesenta e cinco conectadas por Zoom e vinte e tres presentes na sala. A clase déronas dous avogados laboralistas, **Cynthia Benzion** e **Leonardo Elgorriaga**, e o título dicíao todo: «A Ley de Modernización Laboral como destrución das conquistas sociais».

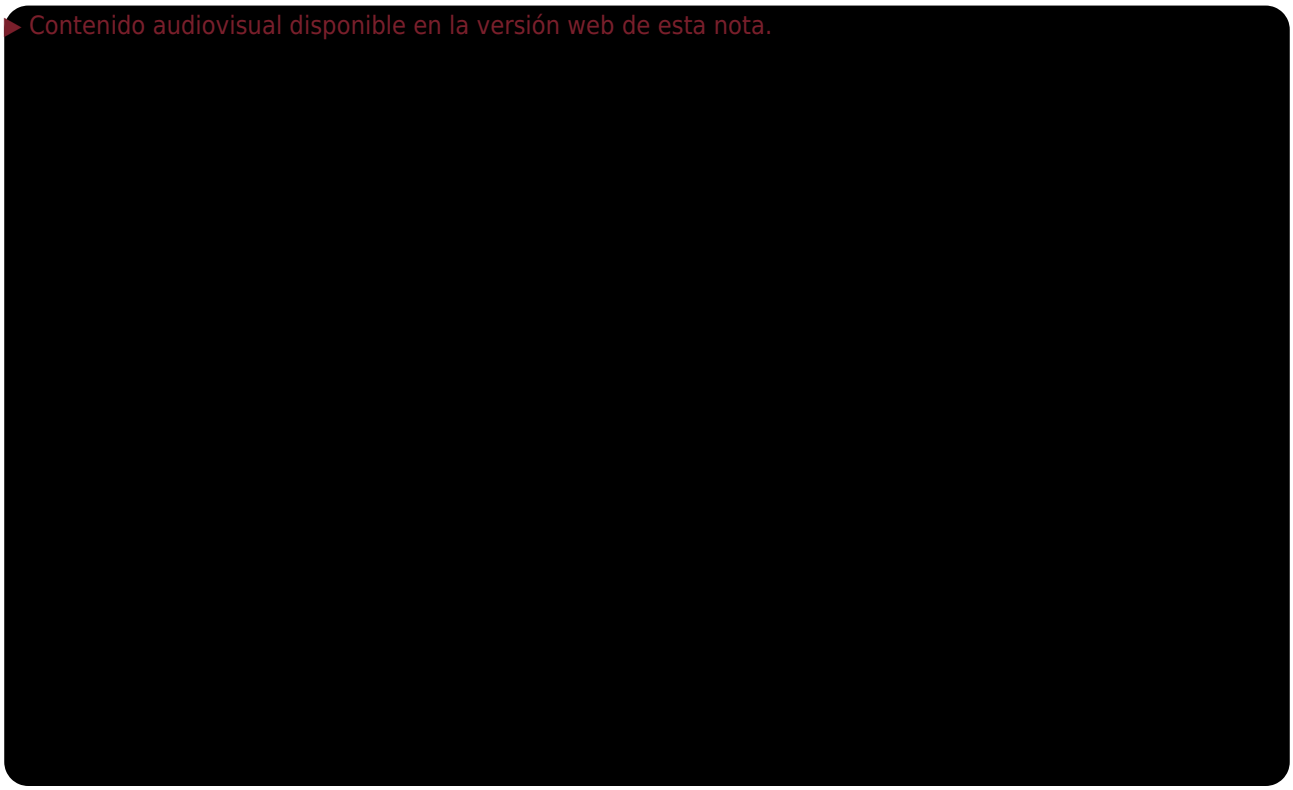
Abriu **Pampa**, presidente da Cooperativa Liberté, que agradeceu aos expositores e á comunidade: «A Universidad Liberté é o que necesita a xente, o que necesitamos». O que seguiu non foi unha conferencia senón unha conversa de case dúas horas —con preguntas desde a sala e desde o chat— que percorreu un século de dereito do traballo para entender que se está perdendo hoxe.

UN HOMENAXE ANTES DE COMEZAR

O encontro comezou cunha despedida. A xornada coincidiu coa morte de Carlos «Indio» Solari, e a comunidade sínteo. «É un día difícil para min», dixo Diana Márquez, integrante do Consello de Administración da cooperativa, e recordou a canción «Graciosos e valentes», de Patricio Rey y sus Redonditos de Ricota: «Ser felices sempre é unha revolución dentro da cárcere, e fóra tamén».

Ricardo Augman, tamén do Consello, engadiu unha frase que lera esa

> madrugada: «Morreu Carlos Solari, pero o Indio nunca morre». Para el, o Indio foi ante todo «un xestor de comunidade», unha figura inspiradora máis alá de quen gozase máis dos seus discos ou os seus recitais.
>
> Márquez tendeu un último fío, cara ao Proyecto Mecha que Liberté deu por concluído hai pouco: o nome viña dun verso do Indio, «de que lado da mecha te atopas». Rendido o homenaxe, deuse inicio á clase.

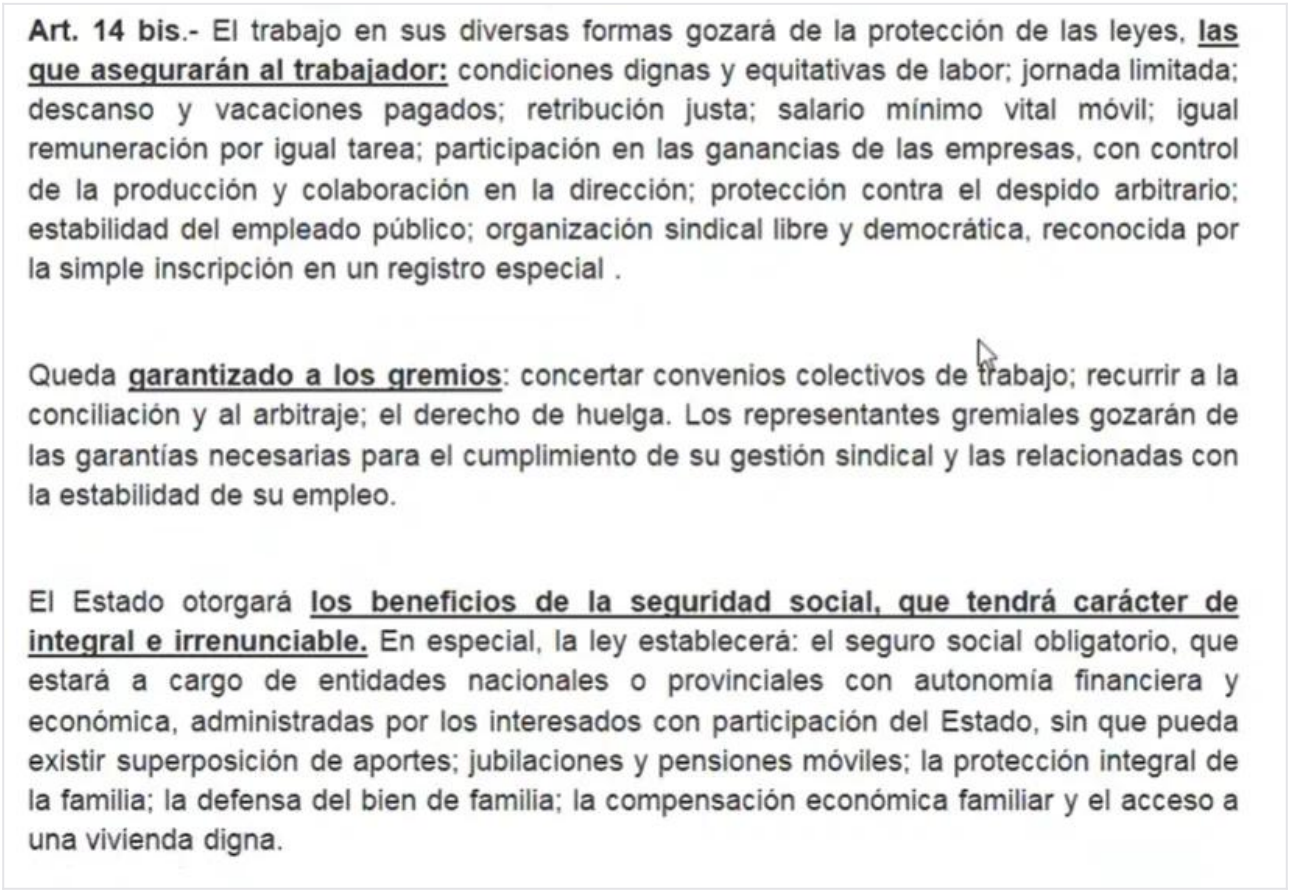

Mira a clase completa en EduTube.

Un século de dereito do traballo, para entender o que se perde

Benzion propuxo empezar pola historia. «Paréceme que remontarnos a que son as leis laborais e como chegamos a hoxe permite entender un pouco máis» o que está en xogo, dixo. E remontouse á Constitución de 1949, que durante o primeiro peronismo priorizou a dignidade de quen traballa e estabeleceu o que tecnicamente se chaman pisos mínimos de protección: o que, como mínimo, calquera persoa que traballa ten que ter garantido. Esa constitución durou pouco —veu a autodenominada Revolución Libertadora— e, paradoxalmente, foi durante a presidencia de facto de Aramburu, na reforma de 1957, cando se incorporou á Constitución o **Artículo 14 bis**.

Benzion compartiu en pantalla ese artigo, que ordenou en tres partes: os dereitos de cada persoa que traballa, os dereitos dos sindicatos e a seguridade social —xubilados e pensionados—. Pero pediu deterse na súa primeira frase, vixente desde 1957 e nunca modificada. É o texto da norma: «El trabajo en sus diversas formas gozará de la protección de las leyes, las que asegurarán al trabajador condiciones dignas y equitativas, jornada limitada, retribución justa». Subliñouno así: «Non é unha protección dobre para o empresario e para o traballador. É unha protección unidireccional. A lei está para protexer ao traballador».

Art. 14 bis.- El trabajo en sus diversas formas gozará de la protección de las leyes, **las que asegurarán al trabajador:** condiciones dignas y equitativas de labor; jornada limitada; descanso y vacaciones pagados; retribución justa; salario mínimo vital móvil; igual remuneración por igual tarea; participación en las ganancias de las empresas, con control de la producción y colaboración en la dirección; protección contra el despido arbitrario; estabilidad del empleado público; organización sindical libre y democrática, reconocida por la simple inscripción en un registro especial .

Queda **garantizado a los gremios**: concertar convenios colectivos de trabajo; recurrir a la conciliación y al arbitraje; el derecho de huelga. Los representantes gremiales gozarán de las garantías necesarias para el cumplimiento de su gestión sindical y las relacionadas con la estabilidad de su empleo.

El Estado otorgará **los beneficios de la seguridad social, que tendrá carácter de integral e irrenunciable.** En especial, la ley establecerá: el seguro social obligatorio, que estará a cargo de entidades nacionales o provinciales con autonomía financiera y económica, administradas por los interesados con participación del Estado, sin que pueda existir superposición de aportes; jubilaciones y pensiones móviles; la protección integral de la familia; la defensa del bien de familia; la compensación económica familiar y el acceso a una vivienda digna.

O Artículo 14 bis, que Benzion compartiu en pantalla durante a clase.

¿De que o protexe? Dunha desigualdade de orixe. «Se eu necesito un salario para comer e para manter á miña familia, non podo escoller moito», explicou. Nun país con desemprego estrutural, o sometemento ao poder patronal vólvese case absoluto: «É o "se non che gusta, márchate", porque hai unha cola de tres cadras que si están dispostos a aceptar o que vós non estades dispostos a aceptar».

Dese percorrido —e do auxe sindical dos anos setenta— naceu, en 1973, a decisión de reunir as leis laborais dispersas nun só corpo: a **Ley de Contrato de Trabajo**. Encomendrouse o proxecto a un avogado laboralista de Mar del Plata, **Norberto Centeno**, que representaba a máis de oitenta gremios da cidade. Benzion leu o que Centeno tiña na cabeza ao escribilo: «O traballo confúndese co

traballador». A lei, resumiu, debía garantir dúas cousas: a dignidade de quen traballa e a protección fronte aos abusos.

Contra o sentido común que repite que as leis laborais son un obstáculo para xerar emprego, Benzion foi contundente: «Isto é falso. Os maiores niveis de emprego en Arxentina acadáronse con leis absolutamente protectoras que penalizaban aos empregadores que non cumprían». Por iso, dixo, a reforma actual é doutra escala: «É francamente revolucionaria», unha ruptura «cunha lóxica e unha orde construída durante máis dun século».

O relato histórico desembocou na ditadura. Benzion amosou unha portada de *Clarín* do 26 de marzo de 1976. En letras grandes, a portada proclamaba que «la Junta es el órgano supremo del Estado»; nun recadro, «el derecho de huelga quedó suspendido temporariamente»; e, ao lado, a vida que seguía coma se nada: «Habrá clases primarias y funcionarán los bancos». A Junta Militar suspendía o dereito de folga e a actividade sindical, a ferramenta central dos traballadores e das traballadoras para defender os seus dereitos. Recordou que, segundo a CONADEP, máis do trinta por cento dos desaparecidos foron traballadores e traballadoras, activistas e dirixentes sindicais. E que un grupo de avogados laboralistas de Mar del Plata —entre eles Centeno— foi secuestrado no que se coñeceu como a **Noche de las Corbatas**: catorce persoas levadas a un centro clandestino chamado «a cova», torturadas e asasinadas. Para pechar, proxectou un fragmento do Xuízo ás Xuntas, cos testemuños de María Eva Centeno e Marta García Candeloro, e a frase que lles dixeron os seus secuestradores: «Ahora, los que administramos justicia somos nosotros».

Tres patas dun mesmo plan

Benzion situou a reforma actual nunha secuencia. «Non é só esta última reforma laboral», advertiu: son tres normas encadeadas desde o inicio do goberno de Javier Milei. Primeiro, o **DNU 70/23**, de decembro de 2023, que modificaba máis de douscentas leis. Benzion recordou a foto de Federico Sturzenegger xunto a unha pila de papeis e deixou caer quen os escribira: «Eran os estudos xurídicos dos grandes grupos económicos que durante anos soñaron coa eliminación do dereito ao traballo». Pero, dixo, o decreto «saiulles o tiro pola culata»: a Cámara de Apelacións do Traballo, a partir dunha acción da CGT, declarouno nulo en materia laboral porque non había nin necesidade nin urxencia.

«Os mozos aprenderon», ironizou, «e dixeron: facémoslles unha lei e aprobámola no Congreso». Así chegaron as outras dúas patas: a **Ley Bases**, vixente desde xullo de 2024, e a **Ley de Modernización Laboral** —lei 27.802—, vixente desde marzo deste ano, que «remata de dar o golpe de graza».

A lei que se retira

Elgorriaga tomou o relevo para entrar de cheo na última reforma e no dereito individual: o contrato de traballo. Para el, o fío que une toda a reforma é un só: «O Estado retírese, que a lei laboral protectora se retire e deixe só e soa ao traballador e á traballadora fronte ao empregador». Grafiouno cun nome: «Temos un Ministerio de Desregulación; paréceme que máis claro imposible».

Deteuse, ademais, no rótulo «modernización». O argumento de adaptar a lei ás novas tecnoloxías, dixo, é unha escusa: «Cando un entra a ver o contido desta reforma, atópase con que pouco e nada hai en relación ás novas tecnoloxías». Onde a tecnoloxía aparece, funciona como chave para que a lei se retire. O exemplo máis claro é o traballo de plataformas: a reforma declara que a Ley de Contrato de Trabajo non se aplica a ese colectivo —repartidores e repartidoras intermediados por aplicacións— e créalle un réxime que non o recoñece como traballo en relación de dependencia. «Altísimamente precarizado», resumiu. O mesmo, dixo, co teletrabalho: a lei que se ditara na pandemia queda derrogada e sen substitución. E co persoal embarcado, os navais, que tamén quedan fóra da Ley de Contrato de Trabajo.

Cando a lei deixa fóra a quen traballa na cárcere

O punto tocou de cheo á comunidade presente. Elgorriaga explicou que a Ley de Modernización Laboral di expresamente que a Ley de Contrato de Trabajo non se aplica ás persoas en situación de cárcere que traballan nas unidades de detención. E vai máis alá: modifica a propia Lei de Execución Penal. «Reformando o Artículo 107, onde dicía que o traballo nas prisións debía ser conforme á lexislación laboral e da seguridade social, iso elimínase; e de paso eliminan o dereito a que sexa un traballo remunerado». A síntese foi crúa: «Eu xa non os vou a protexer». E a contradición, evidente, contra o Artículo 14 bis, que arrinca dicindo que o traballo «en todas as súas formas» será protexido polas leis.

Esa contradición atravesou as intervencións desde a aula. Marcelo Pereyra contou o seu caso: traballou máis de tres anos como promotor de saúde e, segundo relatou, facíanlle asinar os xornais pero nunca lle pagaron o que lle correspondía. «¿Como se fai para reclamar esa situación?», preguntou, e expuxo a dificultade de facelo «ao non ter un avogado laboral». Elgorriaga respondeu que, ao tratarse dunha débeda anterior á reforma, o seu caso aínda está amparado pola protección da lei vella; e que, en calquera escenario, o dereito ao salario é un dereito humano fundamental: «Non pode ser nunca un traballo gratuíto».

Benzion engadiu unha lectura técnica. Aínda que se aceptase que as persoas en

situación de cárcere quedaron fóra da Ley de Contrato de Trabajo, dixo, a reforma está mal escrita e deixou cabos soltos. Derrogou o inciso que obrigaba a remunerar o traballo, pero non tocou outro artigo. Leu o texto legal: «o interno será remunerado, salvo os casos do Artículo 111», que contempla unha soa excepción —as tarefas xerais do propio establecemento—. «¿En que quedamos?», preguntou. A súa posición foi clara: hai con que reclamar. «O que non se debería facer é non dar a batalla fronte a este avasallamento».

Máis adiante, Augman trouxo unha pregunta puntual sobre os fondos que as persoas en situación de cárcere acumulan e cobran ao recuperar a liberdade: se todo este «paquete» financeiro podía afectalos. Pampa precisou as diferenzas de réximes e as cifras, que na sala se viviron como unha denuncia: na provincia de Buenos Aires o peculio é «de dous pesos con dezanove por día», mentres que no réxime federal se cobra por hora; mencionou que en Corrientes son uns 4.500 pesos por mes e en Santa Fe, 6.500. «Traballo escravo, iso témolo moi claro en Liberté», dixo.

Benzion aclarou que o novo **Fondo de Asistencia Laboral** rexe para a empresa privada, non para o Estado, e que a distribución do que se gaña dentro do Servizo Penitenciario está fixada polo seu propio réxime. Pero marcou un límite de propiedade: «O diñeiro do interno é do interno». Se a persoa sae en liberdade condicional ou definitiva, ten dereito a reclamalo e levalo. Elgorriaga engadiu que xa houbo fallos que declararon a inconstitucionalidade deses descontos, e que os principios xerais do dereito do traballo —empezando pola integridade do salario— se aplican igual ás persoas en situación de cárcere: «Isto é traballo e ten que estar protexido pola lei».

Renuncias, fraude e «salario dinámico»

Elgorriaga repasou, un por un, os institutos clásicos que a reforma modifica en sentido regresivo. A renuncia de dereitos: até agora, o Artículo 12 impedía resignar dereitos recoñecidos; coa reforma, unha persoa pode renunciar ás melloras que conseguiu individualmente por riba da lei e do convenio. O fraude laboral: existía unha presunción de que todo vínculo é un contrato de traballo e era o empregador quen debía probar o contrario; agora esa presunción cae se median facturas ou contratos de locación —«xustamente a modalidade típica de fraude laboral que se fai historicamente no noso país»— e queda en cabeza do traballador ou da traballadora demostrar o vínculo.

A terceirización: antes, cando alguén aparecía como empregador nos recibos pero o traballo se prestaba para outra empresa, a lei consideraba empregador á empresa real. A reforma invérteo: agora «é sempre empregador o que o rexistra», aínda que sexa un testaferro insolvente, e a empresa para a que efectivamente se

traballa pasa a ser apenas responsable solidaria. E o «salario dinámico»: detrás dun nome que «soa ben», dixo, habilítase acordar rubros salariais variables segundo o rendemento, é dicir, flexibilizar o salario e poder baixalo. Aquí Elgorriaga formulou a idea que percorreu toda a clase: «Sempre que hai marxes de liberdade e de negociación cara a cara entre empregador e traballador, o que vai gañar é o empregador».

O Fondo de Asistencia Laboral: «unha AFJP para despedimentos»

Elgorriaga dedicou un tramo extenso a unha das figuras máis novas e, dixo, «máis perversas»: o Fondo de Asistencia Laboral, regulamentado esa mesma semana, con entrada en vixencia prevista para o 1 de novembro. ¿Como funciona? Unha parte das contribucións patronais que hoxe financian as xubilacións desviase a un fondo por empresa, administrado por entidades financeiras, para pagar indemnizacións por despedimento. Non lle xera un custo novo ao empregador —só desvía aportes que xa facía—, pero, explicou, desfinancia a seguridade social e arma «un negocio» para o sector financeiro con diñeiro dos xubilados e das xubiladas. E desvirtúa a indemnización, que existe para desalentar o despedimento: «É quitarlle aos xubilados e ás xubiladas para financiar despedimentos».

O máis grave, sinalou, é que o empregador conserva o control do fondo: decide se o usa ou non para pagarlle a quen despediu, e o fondo é inembargable, de xeito que o traballador ou a traballadora non pode executalo nun xuízo. Se a empresa pecha e declara non ter débedas, o remanente —ganancias financeiras incluídas— volve a mans do empregador: «Nin aos xubilados nin ás xubiladas nin aos traballadores nin ás traballadoras».

Desde a aula, Juan Carlos C. pediu precisións sobre este fondo: se o aporte saía do traballador ou da empresa, e que pasaba se a firma pechaba sen débedas. Elgorriaga distinguiu o sistema do da Ley Bases —máis parecido ao fondo de cesamento da construción, que nunca chegou a implementarse— e confirmou o reparo: como o fondo queda baixo control do empregador, a «garantía» que se lle prometía ao traballador ou á traballadora non é tal. Alguén na sala comparouno coas vellas AFJP. Elgorriaga asentiu: «É unha AFJP para despedimentos».

A xornada e os xuízos: Banco de Horas e pagos en cotas

Outros dous puntos pecharon o tramo de dereito individual. O **Banco de Horas** permite compensar as horas extras dunha semana con menos horas noutra: o empregador líbrase de pagar o recargo e, sobre todo, pode cambiar

permanentemente o horario «segundo as necesidades da empresa». Elgorriaga conecotouno cunha conquista histórica: a xornada de oito horas, pola que foron executados os mártires de Chicago que recorda cada 1 de maio. «Esa conquista perdeuse, ou polo menos está nunha situación de vulnerabilidade».

O outro punto: o pago das sentenzas laborais en cotas —até doce para unha peme, seis para unha empresa grande—. En xurisdicións como a Cidade de Buenos Aires, onde un xuízo laboral demora en promedio cinco ou seis anos, iso implica esperar aínda máis para cobrar o que xa se recoñeceu. Para Elgorriaga, é «aberrante» e funciona como «un convite a non pagar»: ao empregador moroso convénlle esperar o xuízo e despois pagar en cotas, antes que aboar a indemnización en prazo.

A outra fronte: sindicatos, folga e a Xustiza do Traballo

Benzion retomou para abordar o dereito colectivo, partindo dunha premisa: para as empresas, a lei laboral e os sindicatos son un problema. Empezou pola Ley Bases. Esa norma quitou as multas por traballo non rexistrado —o «traballo en negro»— co argumento de abaratar o custo laboral. Benzion comparouno cun absurdo: «Hai moitos accidentes de tráfico; quitemos os semáforos, quitemos as multas por pasar en vermello». A Ley Bases tamén ampliou o período de proba —de xeito «aberrante» no caso das traballadoras de casas particulares— e habilitou o despedimento por facer folga e o despedimento discriminatorio: antes, un despedimento por estar embarazada, por ser portadora de VIH, pola posición política ou gremial ou por ser migrante era nulo e a persoa recuperaba o seu posto; agora resólvese cunha indemnización especial. «Vaiche custar un pouco máis caro, non hai ningún problema».

Sobre os sindicatos, Benzion sinalou o obxectivo de desfinancialos: a Ley de Modernización ponlles un tope para financiarse —non máis do dous por cento dos soldos—, sen relación ningunha coa xeración de emprego. Na negociación colectiva —onde o sindicato e a patronal dunha actividade acordan, como unha lei propia do sector, xornada, categorías, licenzas e salarios mínimos— a reforma obriga a renegociar «todo desde cero», cun ano de prazo e en pleno contexto recesivo. E limita o dereito de folga: até agora só tiñan restricións as actividades cuxa interrupción pon en risco a vida —hospitais; luz, gas e auga; controladores aéreos—; agora case todas deben garantir unha prestación mínima baixo categorías como «servizos esenciais» e «de importancia transcendente», que chegan a incluír a produción de manufacturas exportables. «O mínimo do mínimo do mínimo», resumiu.

¿E a saída xudicial? Benzion contou que, fronte a unha reforma que consideran contraria á Constitución, a resposta desde o Estado foi «a destrución da Xustiza

Nacional do Traballo». Recordou que os xuíces do traballo non son neutrales: teñen o mandato de protexer a quen traballa —resolver a favor do traballador ou da traballadora en caso de dúbida, ter presente que non accede ás probas coa mesma facilidade que a empresa—, e que tamén se quitou a xustiza social como regra de interpretación. Por iso, dixo, hoxe dúbase de se haberá xuíces que freen a reforma.

Chegado ese punto, Benzion abriu o xogo: «Vexo caras, por exemplo en Punto de Paz, que están escoitando con moita atención. Gustaríanos que falasen vostedes, con preguntas, con intervencións ou compartindo algunha idea». A conversa ampliouse. Desde Puerto Madryn, Susana Elba López —avogada desde hai cincuenta e un anos— achegou que as secretarías de traballo provinciais e municipais asisten a quen ten este tipo de conflitos. Desde Necochea, Emilia preguntou que pasa cun traballador cando unha peme se disolve; Elgorriaga explicou que pode reclamar contra o empregador e, se hai quebra, presentarse nela, e que hoxe é clave poder estender o reclamo a socios e xerentes, como na crise de 2001: «É o que está a suceder, traballadores e traballadoras despedidos con empresas que están a pechar». Sobre o final, Augman recordou outra fronte —os contratos precarios e renovables do propio Estado— e Benzion pechou ese fío: a Ley Bases tamén golpeou o corazón do emprego público, a estabilidade, que deixou de ser case absoluta.

«Estamos a iniciar unha amizade»

Antes do peche, Augman dirixiuse a Benzion e Elgorriaga para celebrar o comezo dunha amizade entre eles e a comunidade de Liberté: «estamos a iniciar a nosa amizade», dixo. Recordou que a busca de traballo digno foi o motor polo que Liberté se constituíu primeiro como proxecto e despois como cooperativa, cunha etapa de produción e venda de produtos «a prezos xustos» para que houbese ingresos dignos para traballadores e traballadoras. Agradeceu aos expositores o compartido —«valiosísimo, rico, amplo»— e avanzou que os volverán a invitar para profundar o que quedou pendente. A Benzion recoñeceille o esforzo: «Escoitóusete coa voz quebrada, pero metécheslle garra».

Diana Márquez propuxo entón algo ao que, dixo, non están afeitos nesta comunidade: un aplauso. Soaron os aplausos. E Miguel Ángel M. pechou o encontro en nome da Universidad Liberté e de Víctimas por la Paz: trataran «a Ley de Modernización Laboral como destrución das conquistas sociais» cun repaso histórico e do presente, no que definiu como «un acto cultural e educativo». «Será até o próximo EnClave Libre, desde a prisión de Batán e desde o territorio Liberté».

QUEN ACOMPAÑOU

A clase foi organizada pola Universidad Liberté xunto á Asociación Víctimas por la Paz, en modalidade híbrida: unhas sesenta e cinco persoas conectadas por Zoom e vinte e tres presentes na sala. Acompañaron Pampa, presidente da Cooperativa Liberté; Diana Márquez e Ricardo Augman, do Consello de Administración; Alejandro Omar S., recentemente egresado de Liberté; e un nutrido grupo de persoas que son parte habitual das actividades da comunidade. Desde a sala do Punto de Paz, en Batán, outro grupo seguiu a conversa. A apertura e o peche estiveron a cargo de Miguel Ángel M.

CÓMO CITAR

Cooperativa Liberté. (2026). «A modernización laboral como destrución das conquistas sociais»: unha clase de dous laboralistas en Liberté. Cátedra Libre, Universidad Liberté. https://cooperativaliberte.coop/index.php/gl/noticias/catedra-libre-modernizacion-laboral-conquistas-sociales

Cátedra Libre publica la versión escrita y completa de las clases de la Universidad Liberté, abierta a toda la comunidad. Versión online: https://cooperativaliberte.coop/index.php/gl/noticias/catedra-libre-modernizacion-laboral-conquistas-sociales